

SAVAŞ ALGILAMA LOJİSTİĞİ SANATIDIR*

Çev: Füsun ALVER**

Resim'ee

Der französische Philosoph Paul Virilio denkt dass Die Fotografie boomt. Gleichzeitig entstehen ständig neue Möglichkeiten digitaler Bildergene und -manipulation. Paul Virilio analysiert diese Gleichzeitigkeit am Beispiel der Kriegsfotografie. Die fotografische Darstellung steckt in einer Krise. Wir befinden uns am Anfang des 21. Jahrhunderts in einer Epoche des Umbruchs von der analogen zur numerischen Darstellung. Im Zusammenhang mit den neuen Apparaten, dem Ende des Films und der Entdeckung der Diskette ist mancherorts von einer Krise der Fotografie, der Heliografie, das heißt des Lichts die Rede. Die Fotografie erreicht das Ende ihrer Geschichte, denn was mit der Digitalisierung beginnt, hat mit Fotografie nichts mehr zu tun. Laut Virilio lag die Stärke der Fotografie in der Augenblicklichkeit ihrer Wahrnehmung. Die Einführung des Digitalen ermöglicht es hingegen, alles nachträglich zu verändern. Das Spiel kann wieder von vorne beginnen. In gewisser Weise ist es wie mit einem Kaugummi, aus dessen plastischer Masse sich alle möglichen Formen kneten lassen. Es lässt sich in alle Richtungen ziehen. Woher rührt übrigens das plötzliche Interesse an echten Fotos! Heute boomen die Preise nicht nur für die großen, sondern auch für weniger bedeutende Fotografen, und zwar aus archäologischen Gründen. Den Fotografen, welche hohes Ansehen genießen, wird so der Eindruck vermittelt, sie befänden sich in einer auch von immer noch steigbaren Höchstpreisen begleiteten Erfolgsperiode. Gleichzeitig ist die Fotografie das Zeichen für Tod, Museum und das Ende.

Schlüsselwörter: Bildzensur, Fotografie, Informatik, Krieg, Manipulation.

-Resimler, sayısal foto tekelleri, yönlendiril-miş kabuller.... geleneksel fotoğrafçılığın, resim üretiminin yeni teknolojisiyle uyuş-madığı görülüyor. Yolculuk nereye?

Paul Virilio: Fotoğrafik temsil bir kriz içinde bulunuyor. 21. yüzyılın başlarında, analog temsillerden, sayısal temsile yönelen bir çağda bulunuyoruz. Yeni cihazlarla bağlantılı olarak filmin sona erışı ve disketin bulun-

masıyla, bazı yerlerde fotoğrafın, helyografi-nin yani ışığın krizi söz konusu. Fotoğraf tarihi içinde sona gelindi; çünkü sayısallıkla başlayanların foto ile artık ilgisi yok.

-Neden yok?

Paul Virilio: Çünkü her şey değişiyor, hiç bir şey devam etmiyor. Her şey oyunun içine dahil edilebilir ve değiştirilebilir. Bunu on

* Kaynak: <http://lists.ffii.org/archive/maills/offen/2002/Jul/0058.html>

** Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü.

yılın üzerinde fotoğrafçılık yapmış biri olarak ben söylüyorum. Fotoğrafın en önemli parçaları, çerçevesi, açısı ve çat-patıdır. Budur, zor harekete geçilir ve her şey geçer. Geriye dönülmez. Bu sondur. Bu alışılmışın dışında olandır.

-Siz geleneksel kayıt etme tekniklerini tercih ediyorsunuz.

Paul Virilio: Fotoğrafın gücü, algılamasının anlık olmasındadır. Sayısalın kullanılmaya başlanması, her şeyin sonradan değiştirilebilmesine olanak tanımaktadır. Oyun yeniden en başından başlayabilir. Bu, bir sakızla olduğu gibi, plastik maddeden olası biçimlerin yoğrulmasına benzer. Her yöne çekilebilir. Bunun dışında gerçek resimlere ani ilgi nereden kaynaklanıyor?. Bugün fiyatlar yalnızca büyükler için değil, daha az önemli olanlar için de arkeolojik nedenlerle ani ve kısa yükselişler gösteriyor. Bunun için büyük paralar ödeniyor. Çünkü yüksek niteliğe sahip olan fotoğrafların, yüksek fiyatları izleyen başarı seyrine sahip olduğu izlenimi veriliyor. Bunun yanında fotoğraf ölümün, müzenin ve sonun bir işaretidir. „Her şey bitti“. Bu nedenle benim de kişisel olarak bazılarını tanıdığım fotoğrafçılar, gerçekten kariyerlerinin dramatik bir dönüm noktasında bulunuyorlar.

-Nasıl görünüyor?

Paul Virilio: Henri Cartier-Bresson ya da diğer fotoğrafçılarla görüştüğümde, bunun bilmediklerini görüyorum. Fotoğraf, ara bir dünyada, iki arada sıkışmış bulunuyor. Kavramsal olarak çöküş içinde ve nereye doğru gelişim gösterdiğini bilmiyor. Fotoğraf temsili alanında yaşanan krizden yola çıkarak, film, video, güzel sanatlar, televizyon, tasarlanmış dünya ve siberuzam alanlarında insanlar arası ilişkilere yansıyan genel bir krizden söz edebilirim. Resim, edebi, film ve müzikal temsil biçimlerinde

genel olarak var olan istikrar teknik tarafından tehdit edilmektedir. O, en büyük, yüksek sanattır, motorun sanatıdır.

-Resimlerin resmîyetini tehlikede mi görüyorsunuz?

Paul Virilio: Evet, resmîyetin gerçekliğini pek söylemek istemememe rağmen bunu söyleyebiliriz. Belki geleneksel, analog fotoğraf için tuhaf, sonuç olarak kendine özgü „resmî“ kavramı kullanılabilir. O, sahnelerin, olayların ve kişilerin resmileştirilmesinin bir elementidir. Şimdi burada ilk fotoğraflardan söz ediyorum, çizgi resimlerden değil; yani fotoğrafın doğduğu andan söz ediyorum; Roland Barthes'in söylediği gibi: „Celà a été“- „Bir zamanlar varmış“. Ancak gerçekmiş. O, olabilir değil, gerçektir. Bilgisayar aracılığıyla her şey hemen ya da kısa zamanda değişiyor. Sesler ya da izlenimler, görülen ya da duyulan her şey. Her şey bir anda, ifadenin söylendiği andaki hızıyla yapay bir karikatüre dönüşüyor.

-Sizin fotoğrafa olan ilginiz nereden kaynaklanıyor?

Paul Virilio: Manzaraya ve onun değişimine dayanıyor. Bir kaç portre yapmış olmama rağmen portreci değilim. Benim için fotoğraf, empresyonizmin ressamlar için sahip olduğu anlama sahip olmuştur, yani dizi. Kübizm und Monet'ten önce. Ve özellikle de modern. Neden? Çünkü, manzaranın ve ışığın değişimiyle ilgili olarak göreceleştirerek bir açı sunmaktadır. Monet'in katedral serisini düşünün. Empresyonizm, fenomenoloji ve göreceliğin ortaya çıkışına bağlıdır. Şimdi tüm manzara fotoğrafları, Walter de Marias'ın "Blitzfeld" ine kadar belirtilebilir. Kısa ve iyi bir şekilde fotoğraf, filme hikayeyi çiziyor. Öyle ki enstantene, Monet'in dizisel anlık resimleri gibi ışığın gelişimini anlatıyor. Bu beni savaş manzaraları üzerinde çalışırken büyülemişti.

-Her zaman savaş fotoğraflarından söz ediyorsunuz...

Paul Virilio: Savaş, empresyonist manzaralar ortaya koyuyor. Benim manzaralara ve sığınaklara olan bağım, geçmişe dayanarak kavranabilir; bir savaş çocuğu olarak dünya-nun şimşek hızıyla nasıl değiştiğini ve bu değişimin yalnızca mevsimlerin değişimi, güneş ve yağmurun değişimiyle değil; bom-balar ve sığınakların değişimiyle gerçekleştiğini yaşamıştım. Bunun dışında bir topçuy-dum. Gördüğünüz gibi manzara fotoğrafçı-lığı, savaş manzarasını en iyi şekilde resmediyor. Bir tepenin bulunduğu yerde artık hiç bir şey kalmıyor. Ağacın bulunduğu bir yerde bir delik, insanların oldukları yerde ise, yalnızca ölüler geriye kalıyor. Bu film türü tarafı, fotoğrafı en iyi şekilde gösteriyor. Enstantene ile filmi birbirinden ayırmak olası değil; onlar bir arada bulunurlar.

-Atlantik sığınaklarına ilişkin resimleriniz bu nedenle mi var?

Paul Virilio: On yılın üzerinde oluyor denizlerin keşfedilmesini birlikte getiren Atlantik duvarına ilişkin araştırmalar yapıyorum. Savaş sırasında Nantes'deydim, yani sahil yakınlarında. Atlantik duvarına yaklaşmak yasaktı. Gençliğimde denizin yarım otomobil saati ötesine bile gidemezdik. Özgürlükle birlikte La Baule yakınlarında St. Nazaire'de denize gitmiştim. Bir yandan güzelliğine özgür çevrenle aşık olmuş diğer yandan da heykeller gibi doğu adasındaki sığınakları da keşfetmiştim. Onlar denize benim baktığım gibi bakıyorlardı. Bu durum beni çevren ve uzaklık nedeniyle büyülüyordu. Araştırmanın on yılı boyunca hiç karıştırmadan 50 milimetrelilik bir objektif ile bir kaç bin fotoğraf çektim. Filtre olmadan yalnızca parasoley ile. Bu her şeydi.

-Onlar kardeşler mi?

Paul Virilio: Savaş öncelikle algılama alanının bir organizasyonudur. Tanımlanmamış bir amacı olmayan savaş yoktur; bu nedenle de geçmişte dağ zirvelerine büyük anlam verilmiştir: Yükseklerin ele geçirilmesi için kaç kişi ölmektedir?.

-Neden?

Paul Virilio: Çünkü yukarıdan daha iyi görmek ve aşağıya taş atmak ve yuvarlamak olasıdır. Savaş öncelikle daha iyi görme noktalarının ele geçirilmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle de savunma ve nöbetçi kuleleri önemlidir. Bu nedenle pek çok dağın zirevesinde tahtlar kurulmuştur. Bu nedenle gökyüzü ve evren kazanılmaya çalışılmaktadır. Savaş sanatı, her şeyden önce algılama lojistiği sanatıdır. Yukarıdan bakan, nelerin olduğunu görebilir. Günümüzde akıllı cihazlar, radarlar, uçaklar ve uydular kullanılabiliyor. Geçmişte yukarıdan bakabilen, aşağıdakilere göre daha üstün bir konumda bulunuyordu. Böylece atında oturan derebeyi, yaya askerlerine karşı üstün olabiliyordu. Yayanın silahlı egemen bir adama karşı burnu sürtünmüş oluyordu. Kosova'da yalnızca gökyüzünden, uçaklar ve uydular aracılığıyla yapılan savaş, savaşın hangi ölçüde optik ve elektronik bakış fenomeni olduğunu hızla kavramamızı sağlamaktadır.

-Bu Vietnam'da daha farklı olmuştu...

Paul Virilio: Evet, fotoğrafçı olarak çok sevdiğim Robert Capa, Çin-hindi'nde ölmüştü. Onun savaş fotoğrafları alışılmışın dışındadır. Özellikle de en sonucusu. Onun hikayesini biliyor musunuz? O, Çin-hindi savaşı sırasında, Vietnam savaşından önce çeltik tarlalarında devriye gezen Fransız askerlerine refakat ediyordu. Son temas noktası aynı zamanda onun öldüğü yerdir. Askerlerin arkasından yürümüş ve birliğin pirinç tarlası yakınlarında, arasından suyun aktığı bir tepe ve mezarlıktaki hareketlerini

kaydetmiştir. Tabii ki mezarları mayınlamışlardı. Askerlerin caddeye geldikleri anda düşman, mayınlı tarlalara makineli tüfek atışı başlattı. Hiç kimse hayatta kalmamıştı. Capa da. Fotoğraf çok ilginçti: Pirinç tarlası ve kendi ölümü de yer alıyordu.

-Savaş neyle başlar?

Paul Virilio: Uydu fotoğraflarıyla, haberlerle ve televizyonun en fazla izlendiği zamanda başlar. En başında gözleyici uydular ve casus uçaklar bulunmaktadır. Kamusal düşüncede ise, en fazla televizyon izlenme saatinde, CNN'le başlar. Söylediğim gibi fotoğraf, Aydınlanmanın bir sonucudur, ama savaşa bağımlıdır; çağımızda dünyanın fethedilmesine. Aydınlanma ve Napoleon devrimleri mutlak savaştır. Burada daha geniş bir yüzeye yayılan bir savaş söz konusudur. Napoleon'dan, Hitler kadar nefret etmeme karşın, o, Führer'den farklı olarak askeri bir dehaydı. Bunu herkes bilir. Her şey nefret edilebilecek bir dehada. Ondan nefret ediyorum. Benim görüşüme göre her şey Napoleon'la başladı. Fransız devrimi, Auschwitz'le ilişkilendirilebilir bir şekilde ve o, her şeyi ayırıştırın terörden başka bir şey değildir. Burada mutlak savaş kendilerine çeken Napoleon ve subayları bulunmaktadır. Mutlak savaş Ludendorff'a değil, Napoleon'a kadar uzanır. Savaşın yürütülmesini sağlayan kartografi, hava fotoğrafı ile ilk olarak uçaklarda sinemanın yerine geçmiştir.

-Bundan çıkan sonuç nedir?

Paul Virilio: Savaş ve Aydınlanmanın, emperyal bir görüşle, birlikte gittiği görülüyor. Napoleon, kendisini izleyenlere ve daha sonra gerçekleşen hava savaşlarında, beklenenlere göre büyük bir subaydır. Kosova Savaşında, her şey yukarıdan yapılmış, hiç bir şey aşağıdan gerçekleştirilmemiştir ve bu, büyük gurur konusu

edilmiştir. Egemenlik mutlaktır. Artık elde tutulması amaçlanan bir tepe değildir. Her şey yukarıda oynanmaktadır. Zafer, uzağı görebilme derecesine ve her şeyi olabildiğince yakından görebilmeye bağlıdır. Bütün bunlara yeni bir isim verilmiştir. Bu Aydınlanmadır.

- ve bunun üzerine savaş sırasında resim sansürü geldi.

Paul Virilio: Üstün gelinebilmesi zor olan bir baş dönmesi söz konusu. Sorun fotoğraf çekmekten daha gerçek. Kosova'da fotoğrafçıların çoğu önemli resimler iletmediler. Körfez savaşında olduğu gibi görsel ve televizyon aracılığıyla iletim söz konusuydu, fotoğraflarda savaşın aktarımı yoktu. Savaşla ilgili iki kitap yazdım. Birincisi Körfez Savaşıyla ilgili, diğeri ise, Kosova Savaşında algılama stratejisiyle ilgili. Körfez Savaşı, televizyon ekranlarında gerçekleşti. Gece seyredilen bu savaşlarda, özgürleşme kronolojisine katıldığını sanıldı. Kosova Savaşı, televizyonla başladı ve gazete fotoğrafları ile aktarıldı. Ancak bunlar mutlak olarak ilginç değildi, her gün aynı şey basılıyordu. Temelde propagandadan başka bir şey değildi.

-Günümüzde fotoğrafçılık bize ne yapıyor?

Paul Virilio: Günümüzde mi? O, bir öncü, kaynak ve bayraktar. Analog temsillerin yani ilksel fotoğrafın başka bir yerde yaşayıp, yaşayamayacağı konusunda kehanette bulunmak istemiyorum. Aynısı müzik için de geçerli. Sayısal olan ne? Bir resim sentetiği. Her yerde olduğu gibi müzikte de sentetikleşme söz konusu. Hatta parfüm üretiminde bile. Sentetik olan kazanıyor. Analog olanla birlikte fotoğraf da düşüşe geçiyor. Önemle kaydedilen bir olanak. Kesinlikle bildiğim stereorealite ve reel olanın ikileştiği bir döneme girdiğimizdir. Bazı alanlarda buna geçildi.

-Sanat biçimi olarak bunun fotoğrafa nasıl bir etkisi var?

Paul Virilio: Bir resmin fotoğrafsal yeniden üretiminin abartılan bir olay olduğunu düşünüyorum. Ressamlığı renkli yeniden üretimler ile popülerleştirme fikri bana temsilin çözünürlüğünün çok ciddi bir anı olarak geliyor. Gemişte bir resim görmek için yol gitmek gerekiyordu. Şimdi ise, yeniden üretimin satın alınması yetiyor. Kendi kendime, kapının önüne adım atmamamızın gerektiği günün gelip, gelmeyeceğini ve ne zaman geleceğini soruyorum. Yarın dünyanın sonuna seyahat edecek miyiz, yoksa müthiş bir durağanlık içinde mi olacağız? Bu durumda temsilin tuzağına düşeceğiz ve şimdi sözünü ettiğimiz duvarın önünde tutuklu olarak kalacağız. Hareketsizlik kutbuna doğru hareket mi ediyoruz? Bu gelişmeler, fotoğraf ve yeniden üretimi ile başladı.

-Enformatik, fotoğrafın ölümü mü?

Paul Virilio: Öncelikle önemli olan Bill Gates gibi büyük kapitalistlerin iradesini kabul etmek. O, tüm fotoğraf ajanslarını ve Louvre'in tüm fotoğraflarını ele geçirmek istiyor. Sonuç olarak tüm fotoğrafları ele geçirmek istiyor. Gözünün bulunduğu ganimet bu. İnanılmaz! Biliyorsunuz Louvre, birisinin yönetime, aklı getirmesini ve milyonlarca fotoğrafı, resimleri, tabloları ve heykelleri vermenin onlara çılgınlık olduğunu söylemesini istemişti. Bunun ardında resim tekeli için büyük bir istek bulunuyor. Bu durumda yalnızca var olan sayısal sahiplik ile görsel tehdit değil, aynı zamanda işitsel tehdittir de, yani tüm resimler için. Resim yalnızca görsel bir şey değildir.

-Başka?

Paul Virilio: Gözleri görmeyen birisi, bir kadını, elleriyle okşarsa, görsel değil ama zihinsel bir resim ortaya çıkar. Sayısal olan,

herşeyi bir çembere almak gibi bir iktidara sahip, hoş bir kokuyu bile. Sayısal parfümler bile var. Nasıl olduğunu çok iyi bilmiyorum. Ancak bu duyulmamış bir şey. Hemen hemen tüm algılamalar, bunların arasında görsel, işitsel algılamalar sayısal olarak aktarılabilir yani kapitalleştirilebilir.

-Tehdit edici görünüyor....

Paul Virilio: Körleşmeyi yeniden keşfediyoruz. Siz karşılaşacaksınız, bize görmek kalacak, ancak tam olarak buna inanmıyorum. Dünyayı Mısırlılar gibi gördüğümüz konusunda da kuşkularım var. Hayır, bunu düşünemeyiz bile. Çünkü, kendi gözlerimizden çok, içinde yaşadığımız kültürün yardımıyla algılıyoruz. Mısırlıların fresklerine ya da kabartmalarına baktığımız zaman onların şeylere bakışlarını tasavvur edemeyiz. Burada bizim için tamamen kaybolmuş bir kültür söz konusu. Kendi gözleriyle görmenin diskalifiye edilmesinin ya da fotoğrafın ya da helyografinin dolaylı bakışının temelinde, genetik değil sayısal yönlendirme olduğunu göremiyoruz. Analoğun ortadan kalkması halinde temsille ne olacağı sorusu ortaya çıkıyor. Büyük bir sır. Analoğun yitirilmesi şiddetli. Şu sıralarda Atlantik kaybediyoruz.

-Atlantiği mi?

Paul Virilio: Şimdi bu ne demek? Tabii ki kurduğu için, yakında ortadan kalkacağı için değil; yalnızca gemi aracılığıyla içinden geçmek yerine dolaylı olarak üzerinde uçabileceğiz. O, yakında yalnızca bir kaç çılgın kürekçi için var olacak. Atlantik, kaybedilmiş bir okyanus, uçmak için yaklaşık üç saat gerekiyor. Zaman zaman bir fırtına kopuyor ama bu kimseyi ilgilendirmiyor. Homeros, Kolumbus ve Vikingler çağında Atlantik duyulmadık bir dünyaydı.

-Bundan dolayı tam olarak ne kaybediyoruz?

Paul Virilio: Bir deneyim yerini. Analogların kaybedilmesi ile diğer şeyler farklı olmayacaktır. Analogun diskalifiye edilmesi, Atlantiğin ve niteliğinin diskalifiye edilmesidir; aynı bir asansörün yapılmasından sonra merdivenin değerini yitirmesi gibi. Asansörün bulunmasından önce merdiven mimaride en güzel, en harika olardı. Şimdi asansörün bulunduğu yerde merdivenler yalnızca acil çıkış için kullanılıyor. Merdivenler yalnızca hizmetçiler ya da itfaiye tarafından kullanılıyor. Bu, var olan anolo-

ğun artık yararlı olmayacağıdır. Ayrıca artık düşünülmemektedir. Analog sözcüğü, ortadan kaybolması sağlandıktan sonra düşünülemez. Hiroshima ve Auschwitz'den sonra her şey olası. En kötüsü bile! Bunun nereye varacağı konusunda Heiner Müller ile aynı fikirleri paylaşıyorum. Teknik her zaman, her yerde en kötüsüne yol açmıştır. Bunun ardında Heidegger'in sözünü ettiği teknik düşünce bulunuyor. Bunu asla gözardı etmemek gerekiyor.